

GENERAȚIA POST-CONFLICT ȘI CONTURAREA IDENTITĂȚII „TRANSNISTRENE“ CU AJUTORUL MANUALELOR ȘCOLARE

RADU CUPCEA*

Abstract: 29 years have passed since the administrative and territorial unit from the left side of the bank of Dniester was declared, by a Russian separatist movement from Tiraspol, the Pridnestrovian Moldavian Republic. A generation has grown to maturity and educated. Historically, the generation has evolved differently in the Republic of Moldova and the separatist region. In this article we propose to analyze the causes that led to the increasing differences in culture and civilization in the post-conflict generation on the right and left banks on the Dniester.

Keywords: Republic of Moldova and Transnistria; education; curriculum; cultural values; identity.

«Tocmai din centrul Asiei, de la culmile înzăpezite ale Caucazului, până la țărmurile reci ale Oceanului Înghețat de Nord se întinde patria noastră». Asta află dintr-un manual de geografie un elev de clasa a opta de pe malul stâng al Nistrului. Din astfel de manuale nu va afla nimic despre Republica Moldova, cartea fiind gândită pentru elevii din Federația Rusă. Iar dacă va fi curios să afle despre malul drept, acesta va fi prezentat ca aparținând unui stat străin¹. Am selectat acest comentariu pentru că descrie, în numai 4 propoziții, cât de mult diferă sistemul educațional al Republicii Moldova de cel din „republica separatistă nistreană”. Și cum un singur fragment nu era suficient pentru a ne convinge de existența diferențelor care contribuie la crearea unei identități culturale antagonice a tinerilor din Republica Moldova și Transnistria, vom analiza conținutul manualelor de istorie și geografie a celor două entități.

Administrații noi, generații noi

În timpul Uniunii Sovietice, pe teritoriul fostei Republici Sovietice Socialiste Moldovenești, astăzi Republica Moldova, împreună cu teritoriul din stânga Nistrului

* Asistent de cercetare drd. la Institutul de Științe Politice și Relații Internaționale „Ion I. C. Brătianu” al Academiei Române.

¹ Anastasia Nani, Natalia Scurtul, *În Transnistria: litere rusești pentru limba română*, Ziarul de Gardă, Chișinău, 2009, disponibil online la: <https://www.zdg.md/editia-print/politic/in-transnistria-litere-rusesti-pentru-limba-romana>

alipit de Stalin în 1940, toată atenția în domeniul educației era acordată vorbitorilor de limba rusă. Nici măcar ucrainenii nu beneficiau de condiții pentru studierea limbii lor în școală. În conformitate cu ideologia impusă de la centru, Moscova, accentul cădea pe dezvoltarea interetnică în stil leninist, iar băștinașii de origine romanică, vorbitori ai unei limbi neolatine, cu istorie și tradiții similare cu a moldovenilor din statul vecin, România, s-au pomenit într-o situație dificilă: limba lor nu se mai dezvoltă, lipseau școlile și grădinițele de copii în limba maternă, nimeni nu mai citea ziare și reviste românești.

Abia după ce și-a declarat independența de U.R.S.S. noul stat, Republica Moldova, a renunțat la utilizarea limbii române cu litere rusești sau așa-zisa „*limbă moldovenească*“ scrisă în chirilică, adoptând limba română cu alfabetul său firesc, cel latin, drept limbă de studiu în școli. Procesul de transformare a continuat cu studiul istoriei românilor și a celei universale, dedicat populației majoritare și minorităților, cu anumite amendamente pentru minorități.

În Transnistria, cu excepția celor 8 școli care se află sub coordonarea Ministerului Educației din R. Moldova, s-a studiat și continuă să se studieze în limba rusă. Pregătirea cadrelor și perfecționarea lor au loc în cadrul fostului Institut Pedagogic din Tiraspol. Curriculum-ul este inspirat în proporție de peste 90% din cel rus. Școlile cu predare în limba română sunt calificate drept „străine“. Toate aceste concluzii le-am desprins după o cercetare calitativă realizată în regiunea separatistă, prin metoda interviu, cu experți de generații diferite. Cercetarea noastră a mai fost însoțită de o analiză calitativ-comparativă a manualelor de istorie și geografie din care au studiat elevii după anul 1990.

Studiul sociologic ne arată că această generație, numită, în continuare, generația post-conflict, nu a trăit evenimentele din vara anului 1992 și nu a avut posibilitatea să învețe foarte multe lucruri despre semenii lor de pe celălalt mal al Nistrului. În manualele de geografie și istorie din stânga Nistrului, Republica Moldova este o țară străină, iar în cele din Republica Moldova informațiile despre trecutul, viața și activitatea comunității de peste Nistru aproape că lipsesc. Prin urmare, aceste scăpări intenționate periclitează legitimarea statalității Republicii Moldova și continuă căutarea legitimității transnistrene. Cu toate acestea, clasa politică de la Chișinău continuă să ignore faptul că noua generație de pe cele două maluri ale Nistrului exprimă manifestări sociale care nu converg, adică, simt, cred, știu, vorbesc diferit.

Tinerii cu vârsta cuprinsă între 18 și 29 de ani din cele două societăți au atitudini și valori total diferite. Vorbim despre o filiație ruptă și greu de recuperat între ele. Explicația pe care o putem oferi are legătură cu factorii ce au intervenit asupra cultivării acestei generații. Fiecare grup social a fost influențat din sensuri opuse. Miturile, simbolurile, ritualurile, limba, sentimentul de mândrie față de trecut, a celor din dreapta Nistrului au fost alimentate, făcând abstracție unele pauze sau opoziții, dinspre București. Pentru cei din stânga Nistrului influența a venit din cultura rusă, de la Moscova. În esență, aceste grupuri sociale nu îndeplinesc condițiile de bază pentru a constitui generația aceleiași societăți. Mircea Vulcănescu afirma că „o generație este o grupare socială bio-psiho-istorică, în care predomină oameni de aceeași vârstă, care se manifestă simultan, spontan, cu conștiința soli-

darității lor de vârstă”². În cazul de față, generația post-conflict din Republica Moldova și stânga Nistrului, nu îndeplinește condițiile necesare pentru a constitui o generație care să gândească aproape spontan și simultan. Primul motiv este legat de faptul că membrii ei nu au participat la „un anumit eveniment istoric comun, a cărui influență să o fi suferit în perioada lor de formație intelectuală – fapt care ar fi putut determina să predomine, în manifestările lor, preocupări de aceeași natură, precum și o asemănare de material și de maștri”³. Al doilea motiv ține de faptul că membrii generației post-conflict aveau nevoie să participe la activitatea aceleiași colectivități pentru a se încadra în ierarhia socială existentă. În cazul de față, tinerii celor două grupuri sociale au avut implicări diferite și așteptări la fel de variate. Datele culese de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS AXA” pentru Fundația Universitară a Mării Negre, prin intermediul sondajului de opinie, în regiunea transnistreană, ne indică următoarea configurație. Populația tânără cu vârste cuprinse între 18 și 29 de ani, generația pe care o supunem analizei în articolul de față, asociază Transnistria cu termenul de „european” în proporție de doar 1,2%, iar cu „lumea rusă” în proporție de 36%⁴. În același timp, în Republica Moldova, așa cum arată rezultatele sondajului efectuat la comanda International Republican Institute (IRI), tinerii cu vârste cuprinse între 18 și 29 de ani, au declarat în proporție de 64% că își doresc aderarea statului în care locuiesc la Uniunea Europeană⁵. În mod fatal, datele ne arată că opțiunile celor două grupuri sociale de vârste aproximativ egale nu converg, iar ca să putem discuta despre o așa-zisă coeziune la această generație avem nevoie „de un mediu spiritual propriu creat nu prin știință, ci mai ales prin credințe și idealuri”⁶.

Pe această bază, studiile sociologice ne indică imaginea unui stat cu două grupuri sociale mari și deosebite, cu o nouă generație educată diferit, la a cărei divizare a contribuit atât sistemul educațional, cât și simbolurile, modelele sau practicile culturale. În acest caz, ne vom opri asupra educației, pe fond, asupra conținutului manualelor de istorie și geografie.

Educație în dezbinare. Analiza manualelor de istorie

Educația în Republica Moldova este împărțită în două subsisteme: un sistem educațional național și un sistem organizat în Transnistria, în conformitate cu normele regimului separatist. Regimul separatist de la Tiraspol a păstrat sistemul

² Mircea Vulcănescu, *Generație*, în „Criterion”, an. I, nr. 3-4, 15 noiembrie -1 decembrie 1934, pp. 3-16, apud. Avram Andrei, *Mircea Vulcănescu și „tânără generație”*, *Revista Historia*, disponibil online la: <https://www.historia.ro/sectiune/portret/articol/mircea-vulcanescu-si-tanara-generatie>

³ *Idem*.

⁴ Sondaj de opinie, „Opinia locuitorilor din Transnistria față de situația socio-economică din regiune”, realizat de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS AXA” pentru Fundația Universitară a Mării Negre în 5 raioane ale unității administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, Chișinău, 2018.

⁵ Public Opinion Survey: Residents of Moldova, December 5, 2018 – January 16, 2019, disponibil online: https://www.iri.org/sites/default/files/iri_moldova_poll_december_2018-january_2019.pdf.

⁶ Traian Herseni, *Problema sociologică a generațiilor*, Societatea de Măine, Anul VII, N-rele 15-16, 1-15, August 1930, disponibil online la: <http://www.cooperativag.ro/problema-sociologica-a-generatiilor/>.

și manualele sovietice în primii ani. Mai târziu a adoptat standardele sistemului educațional din Federația Rusă. Pentru educația istorică (folosind aceeași programă școlară, cu același număr de ore și aceleași manuale de istorie). Aria curriculară istoria cuprinde două discipline: *istoria universală* și *istoria Patriei*, care se referă la istoria Rusiei, a URSS și a Transnistriei. Un alt curs este dedicat istoriei locale: *istoria radnogo kraja* (istoria plaiului natal)⁷. De peste 27 de ani, cele două societăți separate de râul Nistru și o frontieră instabilă, învață lucruri aproape opuse despre trecutul lor. Diferențele dintre manualul intitulat *Istoria românilor și universală* din R. Moldova și *Istoria plaiului natal* din regiunea transnistreană sunt enorme. Am selectat 4 fragmente importante.

- *Prima anexare a Basarabiei*: „Pământul transnistrean, după includerea în Imperiul Rus la sfârșitul secolului al XVIII-lea, s-a subordonat unei serii de diviziuni și guverne teritoriale, care au făcut parte din Rusia încă din 1775”⁸, așa începe manualul de istorie din care învață elevii din regiunea separatistă. Mai apoi, anexarea fâșiei de pământ alipită din Țara Moldovei la Imperiul Rus în anul 1812, cu limitele geografice între Nistru și Prut, este prezentată de autorii tiraspoleni ca o ispășire pentru populația autohtonă. „Teritoriul dintre Prut și Nistru s-a pomenit sub protecția unei Rusii puternice care, din punct de vedere economic și socio-politic, a fost, fără îndoială, mai avansată decât Imperiul Otoman. În Basarabia au apărut toate condițiile pentru dezvoltarea cu succes a industriei, transportului și comerțului, creșterea producției agricole, ridicarea nivelului cultural și educațional al populației”⁹. Fragmentul descrie, în limba rusă, evenimentul istoric care a avut loc în Principatul Moldovei după războiul ruso-turc. Între timp, vecinii lor din Republica Moldova susțin, despre același eveniment, cu totul altceva. „În anii 1812-1830 economia Basarabiei a trecut printr-o perioadă de ruinare și stagnare, determinată de consecințele războiului ruso-turc și de instalarea noului regim. Fuga masivă a moldovenilor peste Prut, cu toate că a fost interzisă de autoritățile țariste, a dus la depopularea multor sate. Pentru a redresa situația, guvernul de la Sankt Petersburg a inițiat un proces de colonizare cu reprezentanți ai altor etnii (germani, elvețieni, bulgari, găgăuzi, sârbi ș.a.)”¹⁰.

- *Acțiunile Rusiei în regiune*: Pe tot cuprinsul manualului de istoria românilor și universală din care se predă în Republica Moldova, Rusia este prezentată drept un stat agresor, care a anexat o parte din teritoriul Moldovei lui Ștefan cel Mare, iar poporul rus este portretizat ca un popor asupritor în raport cu băștinașii. În manualul de la Tiraspol, Rusia ocupă un loc aparte, de frate mai mare. Ea apare ca un stat prezent în zonă dintotdeauna, cu o implicare firească în treburile interne a celor din jur. Autorii sugerează că Rusia a fost o entitate statală care s-a bătut cu alte puteri pentru a-și menține acest teritoriu care, conform narațiunii auto-

⁷ Sergiu Musteață, *Predarea istoriei în școlile din regiunea separatistă nistreană*, în A. Galben, Gh. Postică (ed.), *Probleme actuale de istorie națională. Studii în onoarea profesorului Pavel Parasca*, Chișinău, ULIM, 2009, p. 335-345, apud. Sergiu Musteață, *Noi despre vecini și vecinii despre noi: manualele de istorie în Republica Moldova, România și Ucraina*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2018, p. 46.

⁸ Babilunga N. V., Bomesko B. G., *Istoriya radnovskogo kraja*, 2005, p. 5.

⁹ *Ibidem*, p. 16.

¹⁰ N. Chicuș, I. Șarov, I. Ojog, P. Cerbușca, V. Pâslariu, M. Dobzeu, T. Nagnibeda-Taverdohleb, *Istoria românilor și universală, Manual pentru clasa a XI-a*, Chișinău, Cartdidact, 2014, p. 26.

rilor separatiști, îi aparține, dar, uneori, a fost nevoit să-l cedeze. Imperiul Rus mai este prezentat drept garantul exercitării dreptului la autodeterminare a popoarelor situate dincolo de Nistru. În narațiunea lor, cei doi autori, chiar și atunci când tratează perioada de până la 1924, anul nașterii acestei republici mai degrabă ucrainene, întăresc existența unui „popor transnistrean” constituit din mai multe etnii. Babilunga și Bomeshko includ teritoriul de dincolo de Nistru ca parte a Basarabiei, respectiv a Rusiei, iar după 1924, anul constituirii R.A.S.S. Moldovenești, tratează cele două teritorii ca pe două entități statale distincte. Sesizăm acest lucru din utilizarea conceptelor de „noi” și „ei”, tratate în mod diferit. În cele mai multe cazuri, conform explicației istoricului Sergiu Musteață, „noi” este înțeles ca cel care deține poziția dominantă, ca un grup eroic sau, în unele situații, ca victime ale „celuilalt”. „Celălalt”, între timp, este prezentat ca un stat, un grup puternic sau o armată, ca o grupare etnică, religioasă sau culturală¹¹.

• *Revoluția rusă din 1917*: De exemplu, lovitura de stat de la Petrograd și preluarea puterii de către bolșevicii lui Lenin este prezentată în manualul de istorie din regiunea separatistă ca fiind un eveniment istoric deosebit și binevenit. Autorii sugerează o prezentare cât mai activă a organizațiilor bolșevice locale din orașele Dubăsari, Bender sau Tiraspol. Pe Vladimir Ilici Lenin aceștia îl prezintă drept principalul teoretician și conducător al partidului bolșevic, „un lider ca nimeni altul din rândurile contemporanilor săi, unul care a reușit să evalueze cursul evenimentelor, alinierea forțelor politice clasice, a cărei accedere la putere se datorează realismului analizei sale în ce privește starea de spirit a maselor muncitoare”¹². În schimb, pomenesc foarte puține evenimente legate de violențele bandelor bolșevice. Accentul este pus, exclusiv, pe organizarea sovietelor, iar interbelicul este prezentat, întru totul, din punctul de vedere al istoriografiei sovietice. Narațiunea lor susține că România a cucerit Basarabia prin forța armelor, că statul român este agresorul și inamicul care a profitat de momentul 1917-1918 pentru a se extinde în aria ce revine, de drept, Moscovei¹³. Manualul de istorie de la Chișinău redă abdicarea țarului, ca urmare a revoluției din februarie 1917 și proclamarea republicii în Rusia, ca pe un eveniment neprielnic, care a incitat spiritele în rândul ostașilor ruși de pe frontul român. „La frecvențele mitinguri se adoptau rezoluții contra continuării războiului. Puciul bolșevic de la Petrograd din noiembrie 1917 a aprofundat spiritul de anarhie printre soldații ruși de pe frontul român. Debandada a căpătat astfel de proporții, încât nici chiar comandanții bolșevici nu mai constituiau o autoritate și nu erau ascultați de nimeni”¹⁴. Soldații ruși sunt prezentați cu o ușoară tentă negativă, „ei părăseau în masă linia frontului, punând în mare dificultate armatele române”¹⁵. În continuare, istoricii de la Chișinău susțin că „unitățile rusești se retrăgeau în dezordine peste Prut”¹⁶.

¹¹ Sergiu Musteață, *op. cit.*, p. 15.

¹² Babilunga N. V., Bomeshko B. G., *op. cit.*, p. 162.

¹³ Ioan Stanomir, *Reperle unei istorii. Umbra Rusiei, volumul Vin Rușii. 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase*, București, 2018, pp. 30-31.

¹⁴ N. Chicuș, I. Șarov, I. Ojog, P. Cerbușca, V. Pâslariu, M. Dobzeu, T. Nagnibeda-Taverdohleb, *op. cit.*, p. 191.

¹⁵ *Idem.*

¹⁶ *Idem.*

Elevii din dreapta Nistrului învață că soldații ruși „au întreprins acțiuni armate împotriva statului român, iar Armata română a fost nevoită să intervină în forță”¹⁷. La toate aceste aspecte se adaugă și cel mai disputat moment din istoria relațiilor româno-ruse, cel legat de tezaurul românesc de la Moscova. Manualul *Istoria românilor și universală* prezintă situația ca pe o răzbunare a bolșevicilor. „Regimul bolșevic de la Petrograd, iritat de aceste măsuri, a arestat personalul diplomatic român de la Petrograd, a sechestrat tezaurul român depus la Moscova în 1916 și a rupt relațiile diplomatice cu România”¹⁸. Antagonismul relatărilor se resimte din ce în ce mai intens și crește odată cu apropierea de evenimentele din anul 1918.

• *Unirea Basarabiei cu România*: Această perioadă este prezentată elevilor din regiunea separatistă într-un text intitulat „*Ocupația românească și austro-germană (martie-noiembrie 1918)*”¹⁹. Noua putere de la Petrograd este prezentată pe post de victimă în fața agresorului român și german, după cum am putut sesiza și din titlu. „Primele lovituri, spun ei, asupra victorioasei puteri sovietice le-au provocat forțele armate române”²⁰. În timp ce românii moldoveni iau cunoștință despre o armată românească ce le-a apărat teritoriul și integritatea, elevii din stânga Nistrului învață despre o existență aproape apocaliptică sub administrația din perioada respectivă. „7 februarie – forțele române au ocupat orașul Bender. Locuitorii lui au trăit zile groaznice”, povestesc autorii de la Tiraspol. „Cotropitorii au distrus cazarmele lucrătorilor feroviari care au luat parte la apărarea orașului, au ucis și rănit oamenii săi. A avut de suferit și populația civilă: câte 5 oameni erau duși în câmp la atelierele feroviare, iar fiecare al douăzecelea era împușcat. Au murit peste 250 de persoane”²¹, continuă ei. Textul încropit în manualul de istorie a regiunii separatiste justifică apariția Transnistriei prin așa-numita „*problemă a Basarabiei*”, pe care autorii o definesc „*anexarea Basarabiei de către România*”. Mai târziu, autorii tiraspoleni scot în evidență organizațiile ilegale bolșevice, bandele de partizani, o serie de lideri bolșevici, din care se evidențiază Grigore Ivanovici Cotovshi²².

În manualul de la Chișinău, momentul Unirii de la 1918 este intitulat „*Mișcarea de eliberare națională din Basarabia și Transnistria în anul 1917*”. În text este stipulat faptul că, inițial, provincia tindea spre o autonomie politică, iar mai apoi, „ca urmare a disoluției armatei ruse pe frontul românesc și a pretențiilor teritoriale ale Radei ucrainene asupra Basarabiei care deveneau tot mai amenințătoare”²³, s-a reorientat către unirea cu Regatul României. În continuare, conținutul din manual nu stipulează nimic despre românii din stânga Nistrului. Singurul fragment pe care autorii îl dedică acestora se intitulează „*Revigorarea conștiinței naționale a moldovenilor din Transnistria*”. Pasajul evidențiază faptul că „mii de transnistreni au fost înrolați în armata rusă și au luptat pe diferite fronturi ale

¹⁷ *Idem*.

¹⁸ *Ibidem.*, p. 191.

¹⁹ Babilunga N. V., Bomesko B. G., *op. cit.*, p. 166.

²⁰ *Ibidem.*, p. 166.

²¹ *Ibidem.*, p. 167.

²² Revoluționar bolșevic născut în orașul Hîncești, cunoscut drept activist politic comunist din Basarabia.

²³ N. Chicuș, I. Șarov, I. Ojog, P. Cerbușca, V. Pâslariu, M. Dobzeu, T. Nagnibeda-Taverdohleb, *op. cit.*, p. 194;

Primului Război Mondial. Contactele cu soldații din armata română le-au demonstrat că, alături de românii basarabeni și de românii din dreapta Prutului, ei fac parte dintr-un singur popor²⁴. Aceeași secțiune sugerează că moldovenii din această regiune ar fi dorit o unire cu România și, imediat, explică de ce nu a mai avut loc. „În decembrie 1917, la Tiraspol și-a ținut lucrările Congresul Românilor Transnistreni, care s-a pronunțat pentru utilizarea limbii române în învățământ, justiție, biserică. În școlile moldovenești se preconiza utilizarea alfabetului latin. Delegații la Congres au revendicat unirea teritoriilor din stânga Nistrului cu Basarabia. Realizarea acestui deziderat n-a fost posibilă, deoarece în Transnistria s-a instaurat regimul bolșevic, pe care l-a substituit ulterior ocupația militară austro-ungară, urmată de cea a Antantei și a lui Petliura și din nou de cea bolșevică²⁵. Autorii moldoveni accentuează, fără intenție, diferența dintre cele două teritorii, atribuindu-i celui din stânga Nistrului numele de Transnistria, așa cum i se spune astăzi, deși el făcea parte la vremea respectivă din teritoriul Ucrainei.

Manualele de geografie. De facto un stat, de jure două republici

În manualele de geografie, cele două teritorii situate pe malurile Nistrului, care au pretenția – doar cei din Republica Moldova – că formează un stat unitar, există o dispută de legitimitate. Din perspectiva autorilor din Transnistria în dreapta și în stânga râului Nistru există două entități statale distincte. Din punctul de vedere al autorilor de la Chișinău, Republica Moldova reprezintă „teritoriul organizat pe două niveluri administrative: primul nivel (inferior) îl constituie satele, comunele și orașele, iar al doilea nivel (superior) – raioanele, municipiile, Unitatea Teritorială Autonomă (UTA) Găgăuzia și Unitățile Administrativ-Teritoriale (UAT) din Stânga Nistrului²⁶. Practic, elevilor din Republica Moldova nu li se spune nimic despre faptul că această regiune nu este controlată de autoritățile statului de mai bine de 29 de ani. Dimpotrivă, copiilor li se crează impresia că problema separatismului nu există și că dincolo de Nistru tinerii simt, cred, învață și vorbesc la fel ca ei. La tema 29, intitulată „*Regiunea din Stînga Nistrului*“, autorii scriu că „regiunea din Stînga Nistrului cuprinde teritoriul țării situat la est de fluviul Nistru și este cea mai mică regiune din țară după suprafață și după numărul de locuitori²⁷. Constatăm o ignorare reprobabilă a disputei teritoriale întâlnită frecvent și la clasa politică de la Chișinău. Autoritățile și autorii consideră că dacă ignoră problema este ca și cum ea nu ar exista. Din punctul nostru de vedere acest tip de atitudine nu conduce înspre găsirea unor soluții favorabile pentru viitor și pentru generațiile care se formează.

De partea cealaltă, autorii insistă pe independența regiunii, pe faptul că Republica Moldova este doar un stat vecin, ca oricare altul, iar față de acesta „republica moldovenească nistreană“ nu are decât o datorie de bună vecinătate.

²⁴ *Ibidem.*, p. 196.

²⁵ *Idem.*

²⁶ Vitalie Sochircă, Matei Mătcu, *Geografia Umană a Republicii Moldova, Manual pentru clasa a IX-a*, Chișinău, Editura Arc, p. 11.

²⁷ *Ibidem.*, p. 131.

În manualul de *Geografie politică, economică și socială pentru clasa a IX-a* din regiunea transnistreană elevii învață că „deși nu are parte de o recunoaștere internațională deplină, republica moldovenească nistreană, proclamată la 2 septembrie 1990, posedă toate elementele statalității: constituție, președinte ales prin vot, autoritate legislativă (Consiliul Suprem), autoritate executivă (Guvernul), autorități judecătorești superioare (Curte Constituțională, Supremă și de Arbitraj), drapel, stemă, imn, propriile organe de apărare și ordine publică, propria unitate monetară”²⁸. Autorii întăresc prin enumerări, în diferite contexte, faptul că Republica Moldova și „republica moldovenească nistreană” sunt două state distincte, suverane și independente. Ei enumeră, de exemplu, la categoria statelor cu deficit de masă lemnoasă următoarele: „Moldova, PMR, Kazahstan, Kârgâstan, Tadjikistan, Turkmenistan, Uzbekistan”²⁹. Nu există absolut niciun indiciu cu privire la o eventuală re-unificare sau la faptul că Republica Moldova ar fi statul, iar regiunea din stânga Nistrului unitatea administrativ-teritorială a acestuia. Republica Moldova este amintită de 18 ori în tot manualul, fiind menționată drept „Moldova”, de fiecare dată separat de ceea ce reprezintă „*Pridnestrovskaya Moldavskaya Respublika*”, prescurtat (PMR), denumirea în rusă a republicii nerecunoscute. Cea din urmă este menționată de 49 de ori, sub titulaturi de tipul „patria noastră”, „republica noastră”, „republica prezidențială”, menite să cultive în rândul tinerilor responsabilități civice și apartenența la o comunitate umană specifică, al cărei nume este cel de „transnistreni”. Aproape cât Republica Moldova este menționată și România. Statul român este redat în contexte de „stat socialist”, „stat ortodox”, „membru UE”, „producător de vin” sau „producător de petrol”. Un loc aparte, cum era de așteptat, îl ocupă Federația Rusă. Acest stat le este prezentat elevilor ca fiind țara lor mai mare. Uneori, autorii lasă să se suprapună peste termenul de țară atât Federația Rusă, cât și „republica moldovenească nistreană”. Cuvântul Rusia este menționat de 244 de ori în text, sub împrejurări de tipul „putere suverană”, „cea mai mare țară din lume”, „putere economică”, „componentă a Uniunii Sovietice”.

Toată această analiză vrea să sublinieze faptul că unul din factorii care va îngreuna și mai mult soluționarea conflictului transnistrean este modul cum vor percepe părțile aflate în conflict memoria istorică. În actualele condiții, când domnitorul român al Țării Moldovei, Ștefan cel Mare, desemnat de locuitorii României, în urma unei campanii media, cel mai mare român al tuturor timpurilor³⁰, ajuns să monopolizeze imaginarul politic din Republica Moldova, este considerat drept erou al poporului doar de 4% din respondenții generației post-conflict din regiunea transnistreană, nu poți fi optimist nici dacă ești moldovenist „pro-rus”. În acest caz, întrebarea firească ce trebuie adresată celor care se preocupă de o eventuală re-unificare a Republicii Moldova cu regiunea transnistreană, este

²⁸ Burla Mihail, Burla Olga, *Geografia politică, economică și socială a lumii*, Bender, 2012, p. 22.

²⁹ *Ibidem.*, p. 56.

³⁰ Televiziunea Română, *Ștefan cel Mare cel mai mare român*, București, 2006, disponibil online la: http://www.tvr.ro/stefan-cel-mare—cel-mai-mare-roman_2073.html#view

cum intenționează să integreze un grup social care îl consideră erou al poporului în proporție de 68,8% pe Alexandr Suvorov, iar de Mihai Eminescu aproape că n-a auzit?

Încheiem analiza noastră, precizând că, rezolvarea diferendului transnistrean este mult mai complexă decât încearcă să ne sugereze majoritatea guvernanților care s-au perindat la Chișinău. Dacă citești cele patru manuale constăți din primele pagini că ele cultivă două lumi paralele. Factorul politic nu este străin de această situație dar preferă să rămână într-o înțelegere tacită care ignoră realitățile sociale.

BIBLIOGRAFIE

- Babilunga N. V., Bomeshko B. G., *Istoriya radnovskogo kraya*, Tiraspol, RIO GIPK, 2005.
- Burla Mihail, Burla Olga, *Geografia politică, economică și socială a lumii*, Bender, 2012.
- Chicuș, N., I. Șarov, I. Ojog, P. Cerbușca, V. Pâslariu, M. Dobzeu, T. Nagnibeda-Taverdohleb, *Istoria românilor și universală, Manual pentru clasa a XI-a*, Chișinău, Cartdidact, 2014.
- Herseni, Traian, „Problema sociologică a generațiilor”, *Societatea de Măine*, Anul VII, N-rele 15-16, 1-15, August 1930.
- Mustață, Sergiu, *Predarea istoriei în școlile din regiunea separatistă nistreană*, în A. Galben, Gh. Postică (ed.), *Probleme actuale de istorie națională. Studii în onoarea profesorului Pavel Parasca*, Chișinău, ULIM, 2009, pp.335-345, *apud.* Sergiu Musteață, *Noi despre vecini și vecinii despre noi: manualele de istorie în Republica Moldova, România și Ucraina*, Târgoviște, Cetatea de Scaun, 2018.
- Public Opinion Survey: Residents of Moldova, December 5, 2018 – January 16, 2019.
- Sochircă, Vitalie, Matei Mătcu, *Geografia Umană a Republicii Moldova, Manual pentru clasa a IX-a*, Chișinău, Editura Arc, 2016.
- Sondaj de opinie, „Opinia locuitorilor din Transnistria față de situația socio-economică din regiune”, realizat de către Centrul de Investigații Sociologice și Marketing „CBS AXA” pentru Fundația Universitară a Mării Negre în 5 raioane ale unității administrativ-teritoriale din stânga Nistrului, Chișinău, 2018.
- Stanomir, Ioan, *Reperle unei istorii. Umbra Rusiei, volumul Vin Rușii. 5 perspective asupra unei vecinătăți primejdioase*, București, 2018.
- Vulcănescu, Mircea, „Generație”, în *Criterion*, an. I, nr. 3-4, 15 noiembrie -1 decembrie 1934, pp. 3-16, *apud.* Avram Andrei, *Mircea Vulcănescu și „tânăra generație”*, *Revista Historia*.